

УДК 338.24:65.011

Бойко І.М.
магістр

Одеського національного політехнічного університету

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА РІВЕНЬ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Досліджені теоретичні засади впливу інноваційної діяльності на конкурентоспроможність промислового підприємства. Обґрунтована важливість та запропонована інноваційна модель підвищення конкурентоспроможності підприємства. Наведено огляд сучасного стану інноваційної сфери вітчизняних промислових підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, індекс глобальної конкурентоспроможності, інновації, інноваційна активність.

Бойко И.М. ВЛИЯНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ НА УРОВЕНЬ ЕГО КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ

Исследованы теоретические основы влияния инновационной деятельности на конкурентоспособность промышленного предприятия. Обоснована важность и предложена инновационная модель повышения конкурентоспособности предприятия. Приведен обзор современного состояния инновационной сферы отечественных промышленных предприятий.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятия, индекс глобальной конкурентоспособности, инновации, инновационная активность.

Boyko I.M. INFLUENCE OF BUSINESS INNOVATION IN ITS LEVEL OF COMPETITIVENESS

Study of the theoretical foundations of innovation impact on the competitiveness of the industrial enterprise. Substantiated the importance and proposed an innovative model for enterprise competitiveness. Provides an overview of the current state of innovation activity of enterprises was represented.

Keywords: competitiveness of enterprises, Global Competitiveness Index, innovation, innovative activity.

Постановка проблеми. В умовах високої конкуренції відповідність внутрішнього середовища підприємства вимогам ринку є найважливішим чинником їх успішної діяльності. Головною рушійною силою економічного зростання є інновації для досягнення підприємством конкурентних переваг. Загальний рівень інноваційної активності українських підприємств залишається невисоким. Фахівці відзначають, що кількість українських інноваційно-активних підприємств протягом останніх десяти років залишається незмінним: 17-18%, що в два рази нижче, ніж у периферійних країнах Євросоюзу і в п'ять разів нижче передових країн. Необхідно також зауважити, що низька конкурентоспроможність вітчизняних підприємств вирішальним чинником впливає на погіршення економічної безпеки України. Це обумовлено тим, що конкурентоспроможність як інтегральний показник економічного розвитку відображає вплив ряду факторів, які формують конкурентні переваги підприємства, галузі, країни в цілому [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, пов'язані з інноваційною діяльністю та конкурентоспроможністю, широко розглядаються у вітчизняній і зарубіжній літературі. Проблеми інноваційної діяльності підприємств присвячені роботи Й. Шумпетера, Г. Менца, А. Водачек, О. Водачкава, Б. Санто, Б. Твісс, М. Хучек, І. Ансофф та ін. Істотний внесок у дослідження проблем інноваційної діяльності, формування національної інноваційної системи внесли наступні вітчизняні та російські вчені: А. Амоша, Ю. Бажал, І. Топуха, Л. Яремко, А. Мельник, А. Чухно, С. Ільєнкова, П. Завлін, С. Глазьев, В. Медінський, В. Горфінкель та інші.

Постановка задачі. Оцінюючи внесок вищезазначених вчених і отримані ними результати, слід зазначити, що рівень розробленості проблем активізації інноваційної діяльності у контексті підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств та впливу на неї саме інновацій є недостатніми, тому

вимагає більш детального вивчення даної теми, пошуків нових підходів, принципів і методів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з найважливіших напрямків діяльності щорічного всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) є дослідження конкурентоспроможності як основної рушійної сили світового економічного розвитку, яке особливої актуальності набуло в цьому році, оскільки саме підвищення конкурентоспроможності – одна з ключових умов виходу країн з рецесії після фінансово-економічної кризи. Україна з індексом глобальної конкурентоспроможності (GCI) – 4,1 трохи поліпшила свої позиції в рейтингу ВЕФ, посівши серед 139 країн 73 позицію, демонструючи значне відставання від провідних країн світу і від середньосвітового значення індексу GCI – 4,18 [2].

Індекс глобальної конкурентоспроможності на основі методології дослідження ВЕФ виводиться на базі 12 складових конкурентоспроможності економічної системи. Ці складові групуються в 3 стадії розвитку економіки:

1) стадія факторної орієнтованості (4 складових: інституції, інфраструктура, макроекономічне середовище, охорона здоров'я і початкова освіта);

2) стадія орієнтованості на ефективність (6 складових: вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, технологічна готовність, розмір внутрішнього ринку);

3) стадія орієнтованості на інновації (2 складові: рівень розвитку бізнесу і інновації).

Як впливає з зазначеного угруповання, саме інновації визначають вищий рівень економічного розвитку країни. Економіка України відповідає стадії орієнтованості на ефективність. Для порівняння, лідери світової економіки належать до 3-го (інноваційному) типу розвитку.

У таблиці 1 представлено значення Індексу глобальної конкурентоспроможності (максимальна оцінка 7 балів) і його субіндексів з виділенням ін-

новаційних факторів по Україні (всього досліджено 139 країн) за 2011-2013 роки [3].

Оцінка динаміки факторів рейтингу України за показником GCI за останні роки демонструє явно негативний результат: 2001 р. – 59-е місце, 2004 р. – 68-е місце, 2008 р. – 72-е місце, 2009 р. – 82-е місце і 2010 р. – 89-е місце, в останні два роки видно поліпшення показника: 2011 – 82-е місце, 2012 р. – 73 місце. Найслабшим місцем конкурентоспроможності української економіки лишаються макроекономічна стабільність (112-е) і державні інститути (131-е); неефективними залишаються товарні ринки (129-е), що стримує конкуренцію і перешкоджає розвитку підприємництва. До сильних сторін України експерти ВЕФ відносять: великий обсяг внутрішнього ринку (38-е); високий загальноосвітній рівень населення (51-е); ефективний ринок праці (61-е).

У цілому непогані результати в галузі інновацій, що свідчить про наявність сприятливих передумов для інноваційного розвитку: висока здатність до інновацій (42-е); наявність вчених і інженерів (51-е); кількість патентів за статистичними даними (71-е); якість послуг НДІ (72-е). Найгірший результат: розробка та впровадження високотехнологічних товарів (112-е).

Інноваційна система характеризує негативну тенденцію в інноваційній сфері розвитку країни. Україна не поступається економічно розвиненим країнам за кількістю наукових публікацій і патентів, однак якісні показники (посилання за кордоном і цитованість статей, визнання патентів світовим співтовариством) дуже низька.

Для розробки напрямків щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств було проведено аналіз стану інноваційної сфери вітчизняних промислових підприємств, на основі якого були виявлені наступні тенденції. При збільшенні протягом 2000-2012 рр. щорічного обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт майже в 6 разів (з 1978,4 млн до 11252,7 млн грн), чисельність докторів наук (з 10339 чол. до 15592 чол.) та кандидатів наук (з 58741 чол. до 88057 чол.) в 1,5 рази; відбулося зменшення питомої ваги у ВВП обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт на 31,03% (з 1,16 до 0,80%), чисельності наукових працівників на 32,01% (з 120773 до 82032 чол.) [4].

Таким чином, слід зазначити, що основною проблемою, на вирішення якої має бути спрямовано розвиток НІС, є низький рівень конкурентоспроможності національної економіки, що створює пряму загрозу економічній безпеці України. Також негативні тенденції виявлені і при проведенні мікроекономічного аналізу НІС, зокрема підсистеми виробництва товарів і послуг, наслідком яких є зниження кількості інноваційно-активних підприємств та кількості освоєних ними інноваційних видів продукції. Саме інноваційна діяльність є визначальним чинником у конкурентній боротьбі, що забезпечує умови для стабільного довгострокового розвитку.

Зацікавленість підприємств у досягненні високих результатів своєї діяльності викликає необхідність підвищення їх конкурентоспроможності, яка є найважливішим чинником забезпечення їх ефективності. Поняття конкурентоспроможності підприємства складне і трактується дуже неоднозначно. На основі вищевикладеного було уточнено поняття конкурентоспроможності підприємства як його здатності не тільки виробляти високоякісну продукцію, що відповідає вимогам ринку в певний період часу, а й забезпечити їй комерційний успіх на основі внутрішніх і зовнішніх конкурентних переваг підприємства, що формуються за рахунок активізації його інноваційної діяльності, ефективного використання інноваційного, кадрового та виробничого потенціалу. У першу чергу, конкурентоспроможність базується на пріоритетному розвитку інтелектуальних та інноваційних ресурсів підприємства [5, с. 79].

Для підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємства управління її активізацією необхідно здійснювати на базі сукупності науково обґрунтованих принципів. Для досягнення максимального ефекту активізації інноваційної діяльності необхідно постійно розвивати і вдосконалювати методологічну базу.

У загальному вигляді взаємозв'язок розвитку інноваційного потенціалу та рівня конкурентоспроможності підприємства можна відобразити наступною логічною ланцюжком:

Рис. 1. Взаємозв'язок розвитку інноваційного потенціалу та рівня конкурентоспроможності підприємства

Одним з найважливіших компонентів методологічних положень активізації інноваційної діяльності є принципи, під якими розуміються вихідні, основоположні вимоги до процесу активізації інноваційної діяльності. Їх виконання забезпечує ефективність цього процесу.

На основі проведеного огляду спеціальної літератури для забезпечення ефективного процесу акти-

Таблиця 1

Субіндекси Індексу глобальної конкурентоспроможності України за 2011–2013 рр.

Рік	Індекс GCI		Екстенсивні фактори		Інтенсивні фактори		Інноваційні фактори					
	Рейтинг	бали	Рейтинг	бали	Рейтинг	бали	У цілому		КС		ІПп	
							Рейтинг	бали	Рейтинг	бали	Рейтинг	бали
2011-2012	82	4,0	98	4,2	74	4,0	93	3,3	103	3,5	74	3,1
2012-2013	73	4,1	79	4,4	65	4,1	79	3,4	91	3,7	71	3,2

Рис. 2. Інноваційна модель підвищення конкурентоспроможності підприємства

візації інноваційної діяльності підприємств був обґрунтований ряд спеціальних принципів [6]:

1) державна підтримка інноваційної діяльності. Сприяти підтримці та захисті національного виробника, забезпечувати фінансування закордонного патентування винаходів, корисних моделей, промислових зразків тощо;

2) визнання пріоритетності інноваційних факторів для підвищення як конкурентоспроможності, так і ефективності діяльності підприємства в цілому;

3) правова охорона інноваційних ідей;

4) інформаційна взаємозв'язок. При здійсненні інноваційної діяльності створюються інтенсивні інформаційні потоки, що задовольняють потреби окремих управлінських служб. У систему управління підприємством необхідно закладати підхід, заснований на використанні інтегрованої інформаційної системи, що забезпечує єдину базу для всіх підрозділів даного підприємства;

5) активне і новаторське участь кожного співробітника у підвищенні ефективності інноваційної діяльності та конкурентоспроможності продукції.

Вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності не може бути досягнуто без високого рівня організації процесу активізації інноваційної діяльності промислових підприємств, що вимагає обґрунтування розвитку. У сукупності розглянуті принципи підвищення ефективності інноваційної діяльності та рівня конкурентоспроможності підприємства припускають розробку алгоритму моделі системи управління з підвищення конкурентоспроможності та інноваційної активності підприємства.

Під інноваційною моделлю підвищення конкурентоспроможності підприємства розуміється комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на створення і розповсюдження нововведень (продукції або технології) з метою підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства. На рисунку 2 схематично представлена модель розвитку, яка відображає взаємозалежність головної мети і приватних завдань, що потребують вирішення.

Висновки з проведеного дослідження. З метою активізації інноваційної діяльності підприємств необхідно постійно здійснювати відбір та моніторинг найбільш значущих чинників і показників за її оцінкою; встановлювати взаємозалежності між цими факторами, ступенем інноваційної діяльності підприємств та рівнем конкурентоспроможності; на основі виявлених зв'язків і залежностей виробляти рекомендації щодо поліпшення ситуації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кацура С.М. Трансфер технологій и диффузія інновацій, як елементи регіонального інноваційного процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_2/0646.pdf.
2. Всесвітній економічний форум «The Global Competitiveness Report 2011-2013» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2011-13.pdf.
3. Аналітична записка «Конкурентоспроможність України: оцінка Всесвітнього економічного форуму» // Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>.
4. Наукова та інноваційна діяльність (1990-2012pp.) // Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
5. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: монографія / Ілляшенко С.М. – Суми : Університетська книга, 2007. – 273 с.
6. Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи: лист Держінвестицій від 15.10.2008 року № 2691/01-06-1-3-03 . [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.in.gov.ua>.